

SVs prinsippprogram

2023-2027

Sosialisme på norsk

SVs prinsipprogram 2023-2027

bokmål

Sosialisme på norsk	3
<i>Frihet</i>	5
<i>Demokrati</i>	6
<i>Nærmakt</i>	7
<i>Staten</i>	8
<i>Velferd</i>	9
<i>Arbeid</i>	10
<i>Økonomi</i>	11
<i>Natur og klima</i>	12
<i>Feminisme</i>	13
<i>Urfolk</i>	15
<i>Antirasisme</i>	16
<i>Solidaritet</i>	17
<i>Fred og sikkerhet</i>	18
<i>Sosialisme nedenfra</i>	19

Sosialisme på norsk

Sosialisme på norsk kommer ikke fra en bok eller en teori, men fra dype trekk og praksiser i vår kultur og historie. Fellesskapstradisjonen ser vi i hverdagen, på arbeidsplassen, på dugnad for korpset eller velforeningen. Sosialisme på norsk er ikke en fremtidsutopi. Fellesskapstradisjonen har dype røtter i historien vår, kjempet frem av overbevisning om at utfordringer må løses sammen. Det er denne tradisjonen vi kommer fra, og som vi vil bygge samfunnet videre på.

SV har utspring i den radikale, folkelige tradisjonen som har båret fram det norske demokratiet og velferdsstaten. Vi er en del av arbeiderbevegelsen, kvinnebevegelsen, den antirasistiske bevegelsen, fredsbevegelsen og miljøbevegelsen. Vi bygger på arbeiderbevegelsens og fagbevegelsens klassekamp for fordeling og velferd. Vi bygger videre på kampene utkjempet av samer, småbrukere, kystfiskere og målørsla om retten til kultur, sted, ressurser og språk. Vi står sammen med frigjøringsbevegelser som kjemper for retten til å være den de er eller elske den de vil, og med dem som jobber for fred og internasjonal solidaritet. Vi tar prinsippene og verdiene som disse bevegelsene har kjempet fram inn i vår tid.

Historisk har fellesskap vært det norske samfunns og den norske sosialismens viktigste strategi for overlevelse og realisering av muligheter. Sterke fellesskap, hvor ethvert menneske ses på som en ressurs, har vært nøkkelen til å lykkes i både små og store samfunn.

Vårt samfunn er tufta på ressursene i havet og på landområder som høyfjell, vidder, fjord- og kystlandskap og fruktbare lavland med skoger og åkervidder. I et land med spredte og sparsommelige ressurser har vilkårene for opphoping av økonomisk og politisk makt vært begrensede. Norge har ikke hatt en adel som ellers i Europa og kongen har vært fjernt fra folk. Dette har allikevel ikke vært noen garanti mot maktovergrep eller fattigdom. Vi har hatt storbønder, rike handelsmenn og mektige væereiere. Men i kampen mot sosiale forskjeller i Norge, har det innfløkte landskapet med små bygder og spredte bygder i seg selv fremmet lokal styring. En slagkraftig kvinnebevegelse har bana vei for likestilling og gitt kvinner rett til arbeid, utdanning, politisk deltakelse, selvbestemte abort og vern mot vold.

Mange varianter av fellesskaplige ordninger preget bygd og samfunn, fra uformelle institusjoner som tok vare på de i lokalsamfunnet som trengte omsorg, til større prosjekter utført på dugnad. Fiskeriene og jord- og skogbruket omsatte produktene sine gjennom samvirkeorganisasjoner. I samenes tradisjonelle samfunnsorganisering sørget siida-systemet for fordeling av makt og ressurser, mens lokal etablering av kraftlag, boligbyggerlag, samvirkelag og sparebanker var måter å løse felles utfordringer og gi muligheter.

Sterke fagforeninger som sto opp for arbeiderne i Norge, ble kjempet fram, særlig i kjølvannet av industrialiseringen. Fagforeninger som kjemper for arbeidernes rettigheter, demokrati og rettmessige del av verdiskapningen er avgjørende i et sosialistisk samfunn. Vannkrafta som spilte en viktig rolle i deler av industrialiseringen, ble sikret for fellesskapet med innføring av hjemfallsretten. Denne tradisjonen med sikring av naturressurser for fellesskapet ble videreført da staten sikret seg et omfattende eierskap i oljenæringen.

Små forskjeller i makt og rikdom er grunnleggende for sterke fellesskap, folkestyre og velferd. Mennesket er et flokkdyr, og det er styrken i samarbeidet som avgjør vår overlevelse. Folk har gjensidig ansvar og bruk for hverandre. Felles oppgaver utføres best gjennom samarbeid framfor konkurranse. Interessesmotsetninger bør løses på demokratisk vis. Det er dette sosialisme på norsk vil styrke og bygge videre på.

Alle mennesker er ikke bare like mye verdt, de innehar også viktig kompetanse og er ressurser for hele samfunnet. Fellesskapets viktigste oppgave er derfor å legge til rette for at mennesket kan utfolde seg fritt og delta i utviklingen av samfunnet. Dette krever sterke fellesskap som har rom for et stort mangfold av perspektiver, bakgrunn og livsvalg. Mangfoldet gir styrke og kompetanse i møte med utfordringer og muligheter. Solidariske fellesskap med små forskjeller er en grunnleggende verdi i velferdsstaten og folkestyret, og en forutsetning for frihet.

På samme måte som mangfold er en styrke for mennesket er mangfold i naturen en styrke. Overalt på jorda har mennesket greid å tilpasse seg en stor variasjon av livsvilkår. I størstedelen av menneskets historie har naturen vært rammene for enkeltmennesket, samfunnet og kulturen. Til tross for en høyt utvikla teknologi og framveksten av store byer, er menneskene en del av naturen vi lever i og med.

Når den tekniske og økonomiske makta i den rike delen av verden nå gjør det mulig å gripe inn i og styre naturprosesser på alle nivåer, er det særlig viktig å legge til grunn at naturen er en kompleks helhet som mennesket bør tilpasse seg, og ikke prøve å fri seg fra. Kompleksiteten og mangfoldet er i seg selv en kvalitet som gjør at naturen på alle nivåer – fra de minste organismene til den enorme biosfæren – er sterkere og mer livskraftig. Naturen er vi helt avhengige av, men vi er likevel i ferd med å endre livsgrunnlaget vårt for alltid. Menneskeskapte klimaendringer og tapt naturmangfold utgjør den mest alvorlige trusselen menneskeheten har stått overfor. Manglende solidaritet i med de som kommer etter oss og de som lever i deler av verden som rammes hardere av disse krisene enn oss, gjør at det grønne skiftet tar for lang tid og har for få virkemidler. Vi som lever i dag bruker i stort tempo opp verdens naturressurser og fortsetter utslippene som ødelegger natur og klima.

Fellesskapet har alltid blitt utfordret av de som ønsker egen vinning på bekostning av andre. Sterke pengeinteresser og en nyliberal ideologi har styrt økonomien i retning av stadig mindre demokratisk kontroll. Etter flere tiår med nyliberale reformer rettet mot å krympe statens makt og deregulere markeder er vi i dag underlagt en form for kaoskapitalisme; nyliberalismen har effektivt fjernet barrierer for kapitalen, samtidig som den har drevet frem en økonomisk globalisering som de politiske institusjonene ikke har klart å holde følge med. Konsekvensen er en kompleks internasjonal økonomi som det er utfordrende for nasjonalstatene å styre, og en kapitalisme som i liten grad tøyles. Vi har fått en kaoskapitalisme som tjener stadig færre, men som rammer og ødelegger livene til desto flere. Konsekvensene merkes i hverdagen, på arbeidsplassene og på kroppen til folk. Når styringen gjøres usynlig svekkes innflytelsen over egen hverdag. Det skaper avmakt, ydmykelse og sinne. Når forskjellene øker, makten blir fjern, og rammene for å være menneske innordnes kapitalens makt, svekkes menneskets frihet.

Vi vil snu denne samfunnsutviklingen – og bygge et mer demokratisk samfunn som setter menneskenes livskvalitet og naturens bæreevne foran kapitalens krav til stadig økende avkastning.

Sosialister vil alltid kjempe mot systemer som utnytter og svekker fellesskapet. Sosialismen er et frigjøringsprosjekt fra maktstrukturer som reduserer og innskrenker livsrommet til mennesket. Vi kjemper for et mer mangfoldig samfunn, der mennesker har ulik kultur og bakgrunn, får elske den de vil og være den de er. Mangfold er en styrke for samfunnet. Sterke fellesskap og levende demokratier kan kun skapes av frie mennesker i samfunn med små forskjeller, hvor alle har reell mulighet til deltakelse.

Kapitalismen har ført med seg store økologiske konsekvenser. På samme måte som mennesker blir gitt liten verdi, underordnes også natur og klima kortsiktige kapitalinteresser og målet om stadig vekst. Unike økosystemer ødelegges og forringes dag for dag, samtidig

som katastrofale og ukontrollerbare klimaendringer blir stadig mer sannsynlig. Natur- og klimaødeleggelser kaster oss inn i stadig nye kriser, fra jord- og vannmangel til uro og konflikt. Det er avgjørende at framtidig samfunnsutvikling skjer i samspill med, og ikke på bekostning av, biologisk mangfold og den naturen vi til enhver tid er avhengig av.

I en sosialisme for vår tid sidestilles målet om sterke fellesskap med små forskjeller og stor grad av mangfold, med målet om sterke økosystemer med stort artsmangfold. Mennesket er ikke bare avhengig av naturen, vi er en del av den, og vi deler dens skjebne.

Vår tid preges av kriser som har en globalt ødeleggende kraft. Spesielt i en slik tid må vi ta i bruk styrken som ligger i fellesskapet og løse utfordringene sammen.

Dette programmet synliggjør hvilke prinsipper SV legger til grunn for utviklingen av vår politikk. Vi søker ikke å tegne opp et nøyaktig bilde av hvordan et sosialistisk samfunn ser ut, men å peke ut en retning for samfunnsutviklingen. SVs prinsipper om demokratisk styring og justering til lokale forhold betyr at veien blir til mens vi går.

Frihet

Prinsipper:

Alle mennesker skal ha frihet til gode liv og utfoldelse. Alle skal ha reell mulighet for deltakelse, og frihet fra materiell nød, undertrykkelse, utnyttelse og ydmykelse.

Langsiktige mål og strategier:

Frihet skapes gjennom fellesskap, ikke gjennom en konkurranse der alle må kjempe for sin egen individuelle status. Mennesker er bundet sammen i sterke fellesskap – vi er avhengige av hverandre. Men denne avhengigheten kan også skape grunnlag for negativ sosial kontroll som begrenser friheten gjennom å låse mennesker fast til normer og regler. Derfor må fellesskapet være mangfoldig og gi rom for ulike typer livsutfoldelse, slik at ikke konformitetspress og undertrykkelse presser mennesker ut av fellesskapet.

Frihet er å ikke begrenses av undertrykkende strukturer og å ha makt til å forme sitt eget liv. Det forutsetter at vi har tilgang til ressurser som gjør at vi har mulighet til å leve gode liv, som tak over hodet, mat, økonomisk handlingsrom, tilstrekkelig tilgang på gode offentlige tjenester, det offentlige rom og grunnleggende materielle goder. Det forutsetter også en levende natur som ikke er truet av klima- og miljøødeleggelser. Men fellesskapet skal også gi rom for å velge egne livsveier, være den vi er eller elske den vi vil.

I dag begrenses friheten på mange områder. Vi har et økonomisk system hvor menneskets frihet underkastes kapitalens behov for profittmaksimering, som tvinger arbeidstakere inn i strukturer for utbytting der faglige rettigheter svekkes og lønns- og arbeidsvilkår undergraves. Mange møter motstand i møte med velferdstjenestene, og opplever ydmykelse og motløshet på grunn av rigide regler og mistenkeliggjøring. Vårt mål er at ansatte i velferdstjenestene kan gjøre individuelle vurderinger for å hjelpe mennesker som trenger det. Systemet skal bygge opp mennesker, ikke bryte dem ned med meningsløse regler og begrensninger.

Mange opplever at arbeidsgiver utnytter sin makt, og at de har få muligheter til å styre hvordan oppgavene skal utføres. Kombinert med et arbeidsliv med umenneskelige krav til prestasjon slites mange ut lenge før pensjonsalder. Snevre kjønnsroller holder alle mennesker i ufrihet, og særlig de som bryter med dagens normer. Rasismen setter ulike hudfarger, etnisiteter, religioner og kulturer opp mot hverandre.

Det er et stort problem at mange med funksjonsvariasjon utsettes for diskriminering, og frarøves frihet og mulighet til deltagelse. Vi må sikre universell utforming, individuell tilrettelegging og nødvendig assistanse, slik at alle kan delta i samfunnet på lik linje.

Så lenge denne undertrykkelsen eksisterer vil det alltid være ufrihet. Frihet fra undertrykkelse oppnås kun gjennom kollektiv frigjøringskamp.

Disse strukturene bygger på et negativt menneskesyn, som er uforenlig med sosialismens frihet. Vårt mål er å erstatte disse strukturene med et fellesskap på menneskets premisser. Vi legger til grunn et positivt menneskesyn, hvor hvert enkelt menneskes frihet er en styrke for helheten. På samme måte som at mangfold er en styrke i økologien, er det også det for mennesket. Et slikt fellesskap gir rom for et mangfold av livsvalg, levesett, perspektiver og erfaringer. Dette mangfoldet gir fellesskapet kompetanse til å overkomme utfordringer og se nye muligheter. Fellesskapet må kontinuerlig utfordres til mer mangfold, aldri underkastes kapitalen, formynderskapet, patriarker av ulike slag, hat eller andre som vil innskrenke fellesskapets grenser og utnytte individet.

Demokrati

Prinsipper:

Bred demokratisk deltakelse er veien til de beste beslutningene for samfunnet. Demokrati forutsetter at alle har nok ressurser til å delta likt, vern av mindretallet, respekt for de politiske og sivile rettighetene, og en åpen, tilgjengelig og opplyst offentlighet.

Langsiktige mål og strategier:

Konsentrasjon av makt og rikdom samt autoritære strømninger er ødeleggende for et fritt, åpent og opplyst demokrati. Forskjellene i Norge og i verden øker. Tilgangen til politiske prosesser begrenses til stadig færre, enten det er økonomiske eller politiske eliter. Fremveksten av de store teknologigantene fører til ytterligere kontroll og konsentrasjon av makt. Demokratiet og den frie offentligheten er under press og avmakten i befolkningen øker.

Ytringsfriheten er en grunnplanke i det åpne samfunnet. Et samfunn med sterk ytringskultur forutsetter at det er trygt å ytre seg, og sterkt ytringsvern rettferdiggjør ikke hetsende og hatefulle ytringer. I dag foregår svært mye av den offentlige debatten på noen få digitale plattformer, styrt av kommersielle interesser. Det har bidratt til en samfunnsdebatt preget av hatytringer, særlig mot minoriteter.

Derfor må det føres aktiv politikk for en fri, åpen og opplyst offentlig samtale som flest mulig kan delta i. Vi må ha frie redaktørstyrte medier og allmennkringkastere. En demokratisk offentlighet krever informert innsyn i forvaltningen, samt folkevalgt kontroll av all utøvelse av offentlig myndighet. Prinsippet om maktfordeling mellom statsmaktene må ivaretas, og de folkevalgte organers suverenitet må forsvares mot en flytting av makt til utøvende organer og overnasjonale organer uten tilstrekkelig demokratisk kontroll. Statsoverhodet i Norge bør være folkevalgt.

Demokratiet utfordres også av en galopperende teknisk og økonomisk sentralisering som konsentrerer makt hos eksperter og kapitaleiere, og flytter makta vekk fra folkevalgte. Handelsavtaler og økt rettsliggjøring er en sterk driver for denne utviklingen. Dette bør motvirkes med økt makt til folkevalgte organer. SV går imot norsk medlemskap i EU. EUs traktatfestede markedsliberalisme, som også ligger til grunn for EØS-avtalen, er til hinder for demokratisk politisk styring og fordeling såvel i Norge som i Europa.

Teknologigigantenes økte makt krever regulering både nasjonalt og internasjonalt. Disse selskapene tar eierskap til store mengder data om oss og om hvordan vi samhandler som samfunn. Slike data må anses som personlig eiendom på individnivå, og som en felles ressurs på samfunnsnivå. Slike data bør derfor underlegges demokratisk kontroll og regulering, og vi må sikre et sterkt personvern både i møte med kommersielle selskaper og mot offentlige myndigheter.

Fri kunst og kultur har en sentral rolle i samfunnet og demokratiet. Kunst og kultur er både et gode i folks liv, og ytringer som kan romme et mangfold av uttrykk og perspektiver. Kunstens frihet er også en frihet til å være utfordrende, og til å fremme marginaliserte, ignorerte og maktkritiske perspektiver. Målet med kulturpolitikken er derfor å spre makt og gi flere mulighet til å oppleve og delta i kunst- og kulturlivet. Kulturpolitikken må styres på demokratisk vis, med armlengdes avstand til de kulturfaglige beslutningene.

Utdanning er sentralt for å gi mennesker muligheten til å delta som like borgere i demokratiet og se kritisk på samfunnet rundt seg. Utdanning skal være frigjørende, ikke disiplinerende eller indoktrinerende. Den skal bidra til selvstendighet og motvirke forskjeller. Vi legger til grunn et bredt syn på utdanning som dannelse av hele mennesket, ikke bare som leverandør av kompetanse til næringslivet og samfunnet ellers. Utjevning av muligheter i stedet for videreføring av klasseskiller blir derfor et demokratisk mål innenfor utdanningssystemet. Vi verdsetter både praktisk, estetisk og teoretisk kunnskap og ferdigheter, og anerkjenner at disse ikke er motsetninger.

Språk er makt. Likestilling mellom målformene nynorsk og bokmål er et viktig prinsipp, og språkene må sikres reell likestilling på alle samfunnsområder.

Flere må få tilgang til demokratiet. For å oppnå et demokrati med likhet mellom folk, må makt utjevnes og alle sikres ressurser og muligheter til å kunne delta. Derfor bør også stemmeretten utvides til å gjelde flere.

Nærmakt

Prinsipper:

Beslutninger bør tas så nærme og med så stor innflytelse fra de det gjelder som mulig. Flest mulig bør delta i flest mulig av beslutningene i samfunnet. Nærhet bør gi forrang til å høste av og forvalte lokale ressurser.

Langsiktige mål og strategier:

Makt og innflytelse har blitt stadig mer sentralisert og fjernere fra folk i deres hverdag. Beslutninger flyttes til sentralstaten, styrerom, store selskaper og overnasjonale frihandelsmekanismer utenfor demokratisk kontroll. Lokalsamfunn og folk opplever avmakt ved at de ikke kan påvirke beslutninger som angår dem. Det er en styrke for samfunnet at flest mulig deltar i slike beslutninger.

Demokrati er mer enn å delta i valg annethvert år. Flest mulig bør kunne ta direkte del i beslutningene i samfunnet, i tillegg til å velge representanter som tar beslutninger på våre vegne på et så lokalt nivå som mulig. Spesielt gjelder dette saker nær folks dagligliv. Derfor vil SV styrke og etablere nye kanaler for direkte folkelig deltakelse og innflytelse. Mindretallsvern skal også ivaretas når demokratiet gjøres mer deltakende. Derfor støtter SV alltid barns rett til å si sin mening og bli hørt, menneskerettighetenes vern av urfolk, minoriteter, og alles grunnleggende rettigheter, og at disse skrankene må gjelde ved deltakerdemokrati som ved representativt demokrati.

Avstanden til beslutninger og innflytelse skal være så kort som mulig. Lokale felleskap som bydeler, grender, arbeidsplasser, borettslag og kommuner må få økt makt over det som angår dem. Lokaldemokratiet bør ha en sentral samfunnsutviklerrolle, sosialt og økonomisk. For at man skal lykkes med reell lokal bestemmelse og utjevning av forskjeller på lokalt plan, må man også sikre at kommuner har nok ressurser og god økonomi.

Lokalsamfunnene bør ha forrang til å høste og forvalte ressursene sine på bærekraftig og demokratisk vis innenfor nasjonale rammer. Spesielt må innflytelsen være stor når det gjelder sjø- og jordressurser, som på mange måter har formet kultur og sted, og hvor lokal kunnskap er avgjørende for bærekraftig høsting og fangst. Havet tilhører fellesskapet, og skal komme kystsamfunnene til gode. Naturmangfoldet, jordressursene og kulturlandskapene må holdes i hevd av hensyn til lokalsamfunnet og kommende generasjoner.

Lokal medbestemmelse kan imidlertid ikke være ubegrenset. Det finnes også behov for nasjonal og regional styring for å sikre viktige politiske mål, som forvaltning av menneskerettighetene, natur og areal, og ivaretagelse av grunnleggende behov, minoriteter og sårbare gruppers interesser.

Makt og innflytelse kan og bør være nærmere folk. Et sosialistisk demokrati handler om at også arbeidsliv og økonomi skal styres og eies demokratisk i felleskap - av arbeiderne selv, av lokalsamfunn, av innbyggerne som bruker virksomheten direkte eller av lokale eller nasjonale myndigheter. Mer demokratisk styring, mindre marked. Mer folkemakt, mindre pengemakt.

Staten

Prinsipper:

Staten skal spre makt og rikdom, og sikre at alle har lik rettssikkerhet.

Langsiktige mål og strategier:

Historisk sett har staten blitt rettferdiggjort på bakgrunn av et negativt menneskesyn, hvor en mektig stat som opprettholder lov og orden er avgjørende for å hindre konflikt og krig. Denne rettferdiggjøringen er utilstrekkelig. Vi bygger på et positivt menneskesyn, overbevist om at alle besitter klokskap som er viktig for fellesskapet. Statens viktigste oppgave er derfor å spre makt og rikdom slik at alle kan delta, for å styrke fellesskapet, tilliten og rettssikkerheten. Staten skal ikke stille seg over folket, som en dømmende kraft som vet best. Staten skal tjene folket og forhindre urettferdighet.

Staten har tilgang til, og bruker, svært inngripende virkemidler som vold, tvang, overvåking og frihetsberøvelse for å løse sentrale oppgaver. Det er alltid stor risiko for maktovergrep som historisk sett alltid har rammet de marginaliserte hardest. Rettssikkerheten er fremdeles skjevt fordelt både når det gjelder hvem som utsettes for kriminalitet, statlig overgrep, justismord og tilgang på rettshjelp. Det kreves stadig større ressurser for å orientere seg i lover og regler, og føre frem sin sak. Lover og regler bør være forståelig for alle og tilgang på juridisk ekspertise må være rettferdig fordelt.

Staten har blitt gitt mange fullmakter. Fullmaktene er gitt under tillit fra folket, og da er det avgjørende at rettssikkerheten og den demokratiske kontrollen er sterk. Staten blir bedre av mer demokrati, åpenhet og medbestemmelse. Markedsstenkingen i styringen av staten må vekk, og erstattes med tillit til menneskene velferdsstaten er til for, og til de som jobber der. Staten bør være sekulær og livssynsneutral.

Forvaltningen av staten har gjennom flere tiår blitt formet av nyliberal markedsideologi som har skapt stor avstand mellom staten og menneskene den skal tjene. Nyliberalismen har

skapt en blind tro på at markedsstyring er den eneste naturlige måten å organisere samfunnet på. Mennesker reduseres til kunder og brukere, og ansatte blir produsenter og rapportører. Dette fører til økte forskjeller, både demografisk og geografisk, og bidrar til avmakt og mistillit.

Vårt mål er ikke mer stat i seg selv, men mer felleskap og demokrati. Det kan bety mer makt til lokale demokratiske organer, og en mer demokratisk stat. Staten skal støtte, ikke støte ut folk.

Velferd

Prinsipper:

Offentlig velferd skal utjevne og utligne forskjeller slik at alle kan delta i samfunnet på like premisser. Velferden skal bygge på universelle rettigheter. Den skal styres etter sosiale formål, ikke fortjeneste og bunnlinje, og av de ansatte og innbyggerne som bruker den innenfor demokratisk vedtatte rammer.

Langsiktige mål og strategier:

Velferdsstaten er et resultat av politisk kamp over mange årtier. Både lokale initiativer og nasjonale bevegelser har stått sentralt i denne kampen. Ingen velferdsstat uten arbeiderbevegelsens krav om universelle velferdsytelser, ideelle organisasjoners utvikling av velferdstjenester nedenfra, og kvinnebevegelsens krav om å kunne kombinere familie og arbeid.

Maktforskjellene i samfunnet kommer til uttrykk i velferdsstatens organisering og innhold, og i hvilken grad den er finansiert gjennom et rettferdig og omfordelende skattesystem. Når noen gruppers grunnleggende behov ikke dekkes av velferdsstaten, må det forstås som et uttrykk for at de mangler makt til å påvirke velferdsstatens utforming og innhold. Velferdsstaten er alltid under utvikling og alltid under angrep. Vårt mål er en raus og human velferdsstat.

Velferdsstaten angripes av de som vil markedsrette offentlig sektor. De har dreid formålet bort fra det sosiale og faglige og over til bunnlinje og fortjeneste; og bort fra tillit til fagfolk i møte med dem som bruker tjenesten, til styring ovenfra gjennom mål og rapportering og press på bemanninga.

Alle bør ha lik tilgang på velferd, og den bør være underlagt demokratisk kontroll. Derfor må velferden være offentlig og ikke kommersiell. En skal ikke kunne kjøpe seg til bedre grunnleggende velferd. Markedsstyring og konkurranseutsetting skal erstattes med offentlig egenregi og samarbeid med ideelle leverandører.

Den generelle sentraliseringen av beslutninger i offentlig velferd har økt avstanden til de som trenger velferd. Sentraliseringen gjør at velferdsstaten for mange kan oppleves som fjern, dominerende og ydmykende. Det skaper avmakt når en er avhengig av offentlig sektor og blir overlatt til seg selv i mengden av ordninger uten en reell mulighet til å påvirke avgjørelser som angår ens eget liv.

Velferdsstaten skal være styrt av de ansatte og av borgerne som bruker tjenestene under rammer som er lagt av folkevalgte organer. Utformingen og utøvelsen av velferdstjenester må skje nært og være tilpasset forskjellige behov ulike steder i landet.

Velferden må hele tiden forbedres, og det gjøres best med å satse på de som jobber der. Velferdsyrkene er i stor grad kvinnedominerte yrker. Derfor er økt grunnbemanning, likelønn og et trygt arbeidsliv i offentlig sektor viktig både for å forbedre velferden og for et likestilt arbeidsliv.

Unge faller utenfor en rekke ordninger i velferdsstaten. Velferden skal være for alle, uavhengig av alder. Vi kan ikke akseptere at lærlinger, studenter og unge som trenger ytelser fra det offentlige lever langt under fattigdomsgrensa.

I årene fremover er det behov for å omfordele fra privat rikdom til velferd for oss alle. Vi vil utvikle offentlig velferd til å omfatte nye velferdsområder. Tann- og synshelsetjenester skal være likestilt med andre helsetjenester. Oppvekst bør bli et satsingsområde for å videreutvikle velferden. Bolig skal være en rettighet og et politisk ansvar å sikre alle, gjennom regulering av boligmarkedet og leiemarkedet, offentlig boligbygging og etablering av en demokratisk, selveid og ikke-kommersiell boligsektor.

En sterk velferdsstat, med muligheter for alle, små forskjeller og sikkerhetsnett, er ikke en utgift. Lønnsomme investeringer i mennesker og fellesskap gir et produktivt næringsliv og et bedre samfunn med stor grad av tillit.

Arbeid

Prinsipper:

Alle som kan jobbe bør sikres anstendig arbeid. Alle skal ha en lønn å leve av og en jobb å leve med. Det skal være små lønnsforskjeller og gode livsbetingelser uansett arbeidsplass. Vår felles arbeidsinnsats skal komme alle til gode.

Langsiktige mål og strategier:

En kapitalistisk økonomi kjennetegnes av at samfunnet er delt i to klasser, der én klasse lever av å selge arbeidskraften sin mens kapitalisten lever av andres arbeid. Innenfor denne todelingen er det imidlertid stor variasjon. Noen lønnstakere har skyhøye lønninger, mens andre eier en liten bedrift med to ansatte. Mange bønder og fiskere både eier sin egen arbeidsplass, og lever av sitt eget arbeid. Mange arbeidstakere jobber i offentlig sektor. Andre har ikke lønn, men lever på ytelser.

På tross av dette store spennet er det hovedsakelig to grupper i samfunnet: de som primært lever av sin arbeidskraft og de som primært lever av formue. Hvordan samfunnets ressurser fordeles mellom disse to gruppene bestemmes i hovedsak av hvor godt organisert arbeidstakerne er gjennom fagforeninger med evne til kollektiv lønnskamp. Jo større arbeiderkollektiver, jo bedre evne til lønnskamp for lavlønte. En forutsetning for sosialistisk fordelingspolitikk er å endre maktforholdene mellom arbeid og kapital i arbeidernes favør.

Arbeidstakernes makt til å organisere seg gjennom fagbevegelsen er den viktigste mekanismen for omfordeling av makt og rikdom. Gjennom fagorganisering kjemper ansatte også for medbestemmelse på egen arbeidsplass og vern mot urettferdig behandling fra sjefer, enten de jobber i offentlig eller privat sektor. Dette er en frihetskamp – frihet fra å bli tvunget til å innordne seg, frihet over egen arbeidshverdag, frihet fra avhengighet av arbeidsgiver. Vi vil redusere arbeidsgivernes mulighet til å bestemme over arbeidstakerne, og dermed øke arbeidstakernes frihet.

Vi vil ha et samfunn der man ikke må konkurrere seg til toppen for å få et godt liv. Uansett hvilken posisjon en har i arbeidslivet, skal en ha gode arbeidsvilkår, verdighet og medbestemmelse. Utnyttelse av importert arbeidskraft ved å omgå norske lønns- og arbeidsvilkår har store negative konsekvenser; herunder sosial dumping, undergraving av lønns- og arbeidsvilkår, dårligere sikkerhet og et høyere antall ulykker, svekkelse av omfordeling og dermed velferd, og tap av kompetanse.

Arbeidsløshet er sløsing med samfunnets viktigste ressurs, og innebærer at kapitaleierne kan presse ned lønninger og tilegne seg større deler av verdien som arbeidet skaper. Det

offentlige har et ansvar for å legge til rette for at alle som kan jobbe skal få arbeid. For å klare å ta i bruk flest mulig menneskelige ressurser i samfunnet, må fellesskapet sørge for at alle som kan og vil får arbeid. Unge må ha rett til å fullføre utdanning og ha rett til arbeid, samt sikres vern og rettigheter i møte med arbeidsliv der unge ofte utnyttes.

I Norge har vi gjennom en sterk fagbevegelse kjempet frem et anstendig arbeidsliv. Vi har en relativt høy sysselsettingsgrad, men arbeidslivet er i dag under angrep. For mange er arbeidsbelastningen for stor, lønna for lav og tilknytningen til arbeidslivet for svak.

Arbeidsbelastningen og lønna er også urettferdig fordelt med særlig store skillelinjer mellom kjønn og klasse, sosial og kulturell bakgrunn. Organisasjonsgraden har en negativ utvikling på flere områder som truer arbeidernes mulighet til å bestemme hvordan arbeidet skal organiseres. Tilknytningen til arbeidslivet undergraves av midlertidighet, deltidsarbeid, innleie og arbeid via digitale plattformer.

Derfor vil vi gjøre heltidsarbeid og faste ansettelser til normalen. Vi vil redusere arbeidstiden uten at en går ned i lønn. Produktivitetsvekst kan tas ut i redusert arbeidstid eller utdanning. Lønn, kompensasjon og pensjon må opp for store deler av arbeidslivet, og inntektene må fordeles mer rettferdig. Dagens kjønnsdelte arbeidsliv må endres slik at arbeidsdelingen mellom kvinner og menn blir mer rettferdig. Inntekten til lavtlønte og kvinnedominerte grupper må særskilt økes. For et godt og demokratisk arbeidsliv er det viktig med sterke, aktive fagforeninger og landsomfattende tariffavtaler, der de sentrale forhandlingene og streikeretten videreutvikles, ikke svekkes.

Arbeidslivet blir en sentral del av en rettferdig omlegging til nullutslippssamfunnet. Et rettferdig grønt skifte forutsetter målretta arbeid for opparbeidede rettigheter og tariffavtaler. Bare gjennom et fungerende trepartssamarbeid, med felles ambisjon om å kutte klimagassutslipp og ivareta naturmangfoldet, kan man sikre at den enkelte arbeidstaker ikke bærer byrden. En aktiv grønn industripolitikk som kutter utslipp samtidig som det stilles krav til anstendige arbeidsvilkår blir en viktig del av omstillingen.

Økonomi

Prinsipper:

En sosialistisk økonomi skal legge til rette for at folk kan skape etter evne og få etter behov, uten at det utfordrer naturens tåleevne. Det økonomiske systemet skal være under demokratisk kontroll, bidra til rettferdig fordeling av godene og hindre maktkonsentrasjon.

Langsiktige mål og strategier:

Kapitalismens behov for uavbrutt vekst har skapt en sterk forbruksvekst, og driver også fram større global og nasjonal ulikhet, en livstruende miljøkrise og destabiliserende finanskriser.

I den nyliberalistiske markedsøkonomien reguleres markedene til fordel for de største og mektigste aktørene. Dagens monopolkapitalisme må derfor reguleres slik at vi får rettferdig konkurranse. Vi må regulere økonomien slik at ingen kan tjene penger på å utnytte og underbetale arbeidsfolk eller ødelegge miljøet, og gi bedre vilkår til de aktørene som bidrar til å løse de store utfordringene i vår tid.

Gjennom økt demokratisk styring av økonomien skal kapitalistisk logikk få en mindre dominerende plass, mens det aktivt legges til rette for et mangfold av sosialistiske praksiser. Dette innebærer ulike former for eierskap – som arbeidereie, samvirker og offentlig eie. Ideelle aktører og selskaper som styres etter andre mål enn ren profittmaksimering er også viktige elementer i en sosialistisk økonomi. Særlig lokalsamfunnene skal få mer demokratisk eierskap og styring i økonomien. Vårt mål er å endre dagens kapitalistiske system til en

demokratisk styrt, sosialistisk økonomi.

For at det økonomiske systemet skal utvikle seg i samsvar med de økologiske rammene og menneskelige behov, kan ikke vekst i brutto nasjonalprodukt være målet for den økonomiske utviklinga. Vi vil erstatte det med mål om sosial rettferdighet og økologisk bærekraft.

Skal dette være mulig må de globale markedene underlegges politisk kontroll, det må etableres restriksjoner på kapitalbevegelser og maktkonsentrasjonen til de multinasjonale selskapene må reduseres.

Den norske økonomien er i stor grad knytta til eksport av råvarer, inkludert energi. SV vil at ethvert land skal kunne ta hand om sine egne ressurser for å skape arbeidsplasser og verdier gjennom foredling av råvarene, slik konsesjonslovgivningen vår legger opp til.

Demokratisk kontroll over bruken av våre egne naturressurser vil være av stor betydning også i framtida. Mange lokalsamfunn er tufta på foredling av stedlige ressurser, og må få større mulighet til å starte og drive egen verdiskaping.

I dag går for mye finanskapital til investeringer som raskt gir stor gevinst, som boligsektoren og fossil energiproduksjon. Dette skaper finansiell ustabilitet og forsterker klima- og naturskader. Staten må ta kontroll over kapitaltilgangen og styre den mot fellesskapets mål, gjennom direkte engasjement, lover og reguleringer, skatter avgifter og finans- og pengepolitikk. Det offentlige må eie og styre viktige funksjoner, tjenester og infrastruktur på nasjonalt og regionalt nivå. Et progressivt skattesystem, med høyere skattebyrde for de med mest kapital er en nødvendig forutsetning for sosial rettferdighet. Privat rikdom og offentlig fattigdom er en oppskrift på økt ulikhet.

Produksjonen av materielle goder er bare en side av økonomien. Å investere i mennesker, gjennom god utdanning, velfungerende helse- og omsorgstjenester og et velutviklet kulturliv som sikrer menneskers fysiske og psykiske helse er avgjørende for å sikre velferdsutvikling og gode liv. I Norge har vi i flere tiår lyktes godt med å løse velferdsoppgavene gjennom demokratisk styring av en sterk velferdsstat og kommuner med økonomisk handlefrihet. Markedstenkning i og underfinansiering av offentlig sektor må erstattes med et mer omfordelende skattesystem og økt medbestemmelse til dem som utfører arbeidet i sektoren.

Vårt mål er å skape en økonomi som dekker menneskelige behov innenfor naturens tåleevne. Økonomisk vekst og materielt forbruk fører i dag til en utarming av naturens ressurser, og er en trend vi er nødt til å snu. For å lykkes er vi nødt til å skape en systemendring. Vi må skape en sosialistisk økonomi som ikke har vekst og økt materielt forbruk som grunnleggende insentiver for produksjon. Økonomien må legge til rette for gode livsbetingelser, sirkulært forbruksmønster, mindre ulikhet og økt fritid. Skal dette lykkes i vår tid, må sosialisme på norsk også innebære at en godt finansiert velferdsstat er en del av den grønne omstillingen.

Natur og klima

Prinsipper:

Naturen er alt liv på jorden, også mennesket, og har en verdi som er uavhengig av dens nytte for mennesker. Mangfold i naturen er en styrke som må sikres. Inngrep som har en negativ effekt på naturmangfoldet skal unngås så langt det er mulig, og der inngrep skjer må det respektere føre-var-prinsippet og begrunnes i langsiktige interesser for natur og samfunn.

Langsiktige mål og strategier:

I mange samfunn har menneskene klart å tilegne seg kunnskap om hvordan det er mulig å leve innenfor naturens tåleevne og høste bærekraftig av naturens ressurser. Dette er kunnskap og erfaring som trengs i den omstillingen som nå ligger foran oss.

Kapitalismens rovdrift ødelegger kloden. Den tekniske og økonomiske makta i den rike delen av verden har gjort det mulig å gripe inn i og styre naturprosesser på alle nivåer, og til å sentralisere, urbanisere og homogenisere lokale naturbaserte samfunn over hele verden. Den omfattende reduksjonen av mangfold og bruken av ikke-fornybare innsatsfaktorer som følger kapitalkreftenes behov for kortsiktig profitt, kjennetegner verdens mangesidige krise: klimakrisen med stadig mer ekstremvær, naturkrisen med tap av arter, økosystemer og lokalkulturer, økende ulikhet, redusert matsikkerhet og flere sultkatastrofer. Hardest treffer krisene de fattigste landa som har bidratt minst til årsakene. Her hjemme er det de som på ulike vis lever av naturen som rammes hardt. Rike land sitter igjen med de økonomiske fordelene, samtidig som de har best forutsetninger for omstilling, klimatilpasning og for å håndtere konsekvensene av krisen.

Norge må møte disse endringene på flere måter: ved å svekke våre koblinger til den globale frihandelsøkonomien som driver fram krisene; ved å omstille til fornybar energi; ved å redusere overforbruk og gå over til en sirkulær økonomi med fornybare innsatsfaktorer. For å sikre legitimitet og oppslutning i klimapolitikken må man både gjennomføre en politikk som når klimamålene samtidig som forskjellene mellom folk og land reduseres. Økte klimagassutslipp og tap av biologisk mangfold er to store eksistensielle trusler som må løses i sammenheng. Prinsippet om arealnøytralitet må ligge til grunn og det må føres naturbudsjett. Arealinngrep som har en negativ effekt på naturmangfoldet må begrenses og skadevirkninger må føre til krav om restaurering av natur. De klimatiltakene som gir mest mulig ren energi for minst mulig inngrep, må prioriteres. Det er et mål at omstillingen til fornybar energi ikke skal gå ut over naturmangfoldet.

I det nyliberalistiske systemet skal naturen overvinnes, utnyttet og kontrolleres for å tjene mennesket. Vårt mål er å forene menneskenes grunnleggende behov med behovene i den øvrige naturen. Vi vil bruke de neste tiåra til å vri teknologi, kapital, arbeidskraft og menneskelig aktivitet slik at samfunnsutviklinga tilpasses det økologiske mangfoldet og ikke river det ned. Denne brobygginga er vår sivilisasjons største oppgave.

Jordbruket må settes i stand til å innfri samfunnsoppdraget sitt, som er å sikre matvareberedskapen og øke Norges selvforsyningsgrad. Mer av våre egne areal må dyrkes og holdes i hevd og utmarka må brukes til beiting. Krav til vern av matjord må styrkes.

Feminisme

Prinsipper:

Makt og privilegier skal ikke følge kjønn og alle kjønn bør ha like muligheter. Ingen skal fratras retten til å bestemme over egen person og kropp. Kroppen skal aldri reduseres til en vare eller tjeneste for andre. Samtykke kan ikke kjøpes. Sex og surrogati er ikke arbeid.

Langsiktige mål og strategier:

SV er et feministisk parti. Feminisme er et frigjøringsprosjekt - vår feminisme handler om frihet fra kvinneundertrykkende strukturer. Målet vårt er et samfunn der kjønn ikke begrenser folks frihet. Norge som moderne nasjon ble formet i en tid der kvinner ikke hadde stemmerett. Kvinner hadde ikke de samme rettighetene til arbeid, eiendom og formue som menn, og hadde begrenset råderett over egen kropp, seksualitet og fremtid. Kvinnebevegelsen har kjempet fram en lang rekke formelle rettigheter, men fortsatt gjenstår kampen mot dypere patriarkalske strukturer både hjemme og internasjonalt.

Kvinnebevegelsen har kjempet fram en lang rekke med formelle rettigheter og utfordret normer og uformelle maktstrukturer. Fortsatt gjenstår kampen mot patriarkalske strukturer som påvirker kvinners liv, særlig globalt. Kvinnefrigjøringa vi kjemper for i Norge, er også del av en internasjonal kamp for kvinners frihet.

I dagens samfunn møter alle kjønn snevre og rigide kjønnsroller som begrenser frihet. De utgjør uformelle forventninger som introduseres tidlig i livet, og følger oss gjennom livet. Kjønnsrollene holder liv i de patriarkalske strukturene. Kjønnsroller presenteres som en naturtilstand, ikke en sosial konstruksjon, og brukes til å rettferdiggjøre diskriminering av kvinner. Kjønnsroller begrenser alle, men går verst utover kvinner og kjønnsminoriteter. Kjønnsrollene er forankret på mange måter. I arbeidsmarkedet kommer de til uttrykk gjennom store lønnsforskjeller mellom kvinnedominerte- og mannsdominerte yrker, hvor kvinners arbeid nedvurderes. Kvinner tar fortsatt en større andel av arbeidet i hjemmet, noe som fører til at kvinner jobber mer deltid, og dermed tjener mindre og får lavere pensjon.

Jenter og kvinner utsettes for et massivt skjønnhets- og kroppspress. Dette er et press som kapitalister profitterer på, fordi idealene er umulig å oppnå, men mulig å strebe etter. Synet på hvordan kvinner og jenter skal se ut introduseres tidlig, og idealene følger dem livet ut. Dette fysiske og psykiske helseskadelige presset ser man også at stadig flere unge gutter og menn utsettes for. Idealene er også rasistiske idet de legger til grunn at hvithet er den universelle definisjonen av skjønnhet.

Økonomisk selvstendighet gir frihet fra undertrykkende maktstrukturer. For å nå målet om full kvinnefrigjøring må kvinner som gruppe sikres det samme nivået av makt, penger og frihet som gruppen av menn. Da trenger vi et likestilt arbeidsliv og kvinner må ha økonomisk selvstendighet. Målet er et samfunn hvor makt og privilegier ikke følger kjønn.

Menns vold mot kvinner er et av de største samfunnsproblemene verden over. Vold og voldtekt er de sterkeste midlene for å kontrollere og undertrykke kvinner, særlig den volden kvinner utsettes for i private relasjoner. Vold mot kvinner er normalisert i den grad at det ikke blir sett på som et strukturelt samfunnsproblem, men snarere som enkelttilfeller.

Denne volden ligger også til grunn i den stadige kommersialiseringen av kvinnekroppen. I en kapitalistisk økonomi får kvinnekroppen verdi som vare, og fattigdom tvinger kvinner til å selge egen kropp for å overleve. Det er en trussel mot alles frihet når kroppen blir redusert til en vare som kan kjøpes for penger.

Å utøve kontroll over kvinners kropp og seksualitet er en effektiv måte å dominere og undertrykke kvinner på. En forutsetning for at kvinner kan leve frie og selvstendige liv er at de har selvråderett over om og når de skal ha barn. I store deler av verden er kvinners seksuelle og reproduktive rettigheter underlagt streng politisk og sosial kontroll. Retten til prevensjon og selvbestemt abort må forsvares og styrkes.

I dag finnes det strukturelle forskjeller i helse, basert på kjønn, klasse og etnisitet. Forskning på helse har basert seg på kroppen til hvite menn, dette har store konsekvenser for kvinner. Føde- og barseltilbudet er et eksempel på hvordan kvinnehelse blir systematisk nedprioritert. Alle skal ha lik rett til helsehjelp.

Rigide, nedarvede kjønnsrollemønstre definerer fortsatt hvordan vi lever, både når det kommer til samlivsform, kjønnsuttrykk og -normer. Kvinner blir forsøkt splittet langs mange akser, herunder funksjonsnivå, klassetilhørighet, rasifisering og seksuell orientering. Disse ulike formene for diskriminering og undertrykking overlapper og forsterker hverandre. Vår

inkluderende kvinnekamp kjemper for alles rett til selv å definere eget liv, også på tvers av samfunnets forventninger.

Mennesker som bryter med kjønnsrollemønsteret blir utsatt for sanksjoner, hets og diskriminering. Denne kjønnsbaserte volden og undertrykkningen inkluderer vold utøvd for å kue kvinner, men også vold utøvd mot andre grupper for å tvinge dem til å bøye seg for samfunnets rådende kjønnsnormer. Særlig ikke-binære og transpersoners mulighet til å leve frie og trygge liv begrenses av dette. Heteronormativitet, homofobi og transfobi er trusler mot feministisk frigjøring. Både kvinnebevegelsen og den skeive bevegelsen kjemper mot patriarkalske strukturer og rigide kjønnsroller. Den feministiske kampen er solidarisk og rommer alle disse kampene, den inkluderer alle. Ingen er fri før alle er fri.

Urfolk

Prinsipper:

Urfolk skal ha rett til selvbestemmelse over egen kultur, samfunn og næringer. Den tradisjonelle kunnskapen urfolk forvalter om generasjoners tilpassing til naturen, er en viktig ressurs i omstillingen til en bærekraftig økonomi. Overlevelse av urfolkskultur er avhengig av tradisjonsnæringene og av tilknytning til land, og må sikres både internasjonalt og i Norges del av Sápmi.

Langsiktige mål og strategier:

Gjennom historien har stater overtatt urfolks landområder og utsatt urfolkene for ulike former for kolonisering og assimileringsspolitikk. Urfolks rettigheter er anerkjent i Folkeretten, i ILO-konvensjonen og andre internasjonale organer. I praksis mangler likevel urfolk mange steder i verden både selvbestemmelse og beskyttelse av egne næringer, samfunn og kultur. I enkelte land er det direkte farlig for urfolk å kjempe for sin kultur og sine rettigheter.

Vi legger til grunn at urfolks språk, kultur og tradisjonsnæringer trenger ekstra vern for å overleve. Rasisme og diskriminering mot urfolk skal motarbeides, og vi vil kjempe for respekt for urfolksrettigheter både internasjonalt og nasjonalt. Norges territorium er tuftet på to folk – nordmenn og samer. De to folkenes historie er nøye sammenvevd gjennom samliv i tusener av år. At den norske stat har ført en politikk med mål om å viske ut samisk språk, identitet, kultur og næringer, har satt dype spor i mennesker og lokalsamfunn, og påvirker fremdeles relasjoner og samfunnsutvikling. Det er en klar plikt for majoritetssamfunnet å bidra til arbeidet med å styrke det samiske samfunnet etter skadene det er påført av fornorskingspolitikken.

Å bevare og styrke samisk språk og samiske tradisjonsnæringer er avgjørende for at samisk kultur og samfunn skal overleve. Tap av areal er en trussel for reindrifta, mens tap av fiskerettigheter og strukturendringer i fiskeflåten har fratatt mange samer langs kysten muligheten til å velge fiske som levevei. Derfor må vi styrke grunnlaget for tradisjonsnæringer, anerkjenne urfolks kunnskap om naturen i sine nærområder, og sikre sterkere vern mot arealinngrep i samiske områder. Det er avgjørende for samenes fremtid at samiske organer får mer innflytelse og kapasitet til å jobbe med viktige saker for det samiske og norske samfunnet, og at samisk selvbestemmelse styrkes.

Det grønne skiftet må gjennomføres på en måte som sikrer urfolks rettigheter og muligheter til å videreutvikle sin kultur på egne premisser. Vi må unngå en grønn kolonialisme. Prinsippet om urfolks frie, forhåndsinformerte samtykke, utgår fra FN's urfolkserklæring. At Norge har signert denne, forplikter oss til å følge opp både internasjonalt og i Norges del av Sápmi. Det innebærer at rettighetshavere må sikres full informasjon om inngrep som kan påvirke dem og retten til å gi sitt samtykke. Konsultasjoner og utredning av konsekvenser må være

gjennomført før tiltak iverksettes. Det skal ikke være urfolk som betaler prisen for den skaden statene og bedriftene til jordas rikere og mektigere folkeslag har gjort med kloden.

Antirasisme

Prinsipper:

Alle skal ha like rettigheter og muligheter i livet uavhengig av hudfarge, religion og etnisk,- sosial- eller kulturell bakgrunn.

Langsiktige mål og strategier:

Rasisme undertrykker, utnytter og holder folk i ufrihet, og har stått for noen av historiens mest grusomme forbrytelser, blant annet gjennom drap, vold og høyreekstremisme. Rasismen deler mennesker inn i grupper og forsøker å etablere en sannhet om at noen mennesker er overlegne andre. Raseteorien eksisterer fortsatt, i dag er fortsatt rasisme basert på hudfarge sterkt til stede, kulturell rasisme og islamofobi er sterkt økende. De falske ideene om at minoriteters kulturer er mindre verdt og er inkompatibel med vestlig majoritetskultur må bekjempes. Vårt mål er et mer mangfoldig samfunn fritt for rasisme og diskriminering.

Rasisme tar mange former: vi ser strukturell rasisme i håndhevelse av lover og regler, vi ser det i asylpolitikk og arbeidsliv, og rasistiske holdninger som møter folk i hverdagen. Rasisme får også uttrykk gjennom vold og høyreekstremisme. Norges nasjonale minoriteter har vært utsatt for historisk undertrykking, og må fremdeles kjempe for å hevde sine kulturelle rettigheter. Vårt mål er at språk og kultur for nasjonale minoriteter og urfolk må sikres.

Rasisme henger sammen med ulikhet i makt og rikdom. Forskjeller skaper hierarkier, hvor ideer om overherredømme kan etableres. Den globale kapitalismen er bygd på å behandle noen mennesker som mindre verdifulle enn andre. Disse rasistiske strukturene skaper splittelse og setter ulike grupper opp mot hverandre, noe eierklassen tjener på.

Kolonialismens rasistiske mekanismer er videreført til dagens samfunn. Den høye andelen innvandrere og papirløse i svart arbeid og underbetalte jobber viser at noen tjener penger på rasisme og noen, også i Norge, behandles som mindre verdige.

Rasistiske holdninger og handlinger rammer minoritetsbefolkningens liv og helse. I tillegg til den grunnleggende urettferdigheten rasismen representerer og de materielle ulikhetene den skaper, utgjør rasismen også et folkehelseproblem.

Vi vil bekjempe rasisme, antisemittisme, islamofobi, diskriminering og høyreekstremisme. Likeverd, like muligheter og frihet for alle er ikke oppnådd før både institusjonell og strukturell rasisme, og hverdagsrasisme er bekjempet. Kampen må både være langsiktig og kortsiktig.

På lengre sikt er kampen for mer felleskap og små forskjeller i makt og rikdom veien til mindre konflikt, hat og utenforskap. Vi må legge til rette for en integrering som balanserer behovene til lokalsamfunn og solidaritet med innvandrere som vil bli en del av samfunnet, og vi må forhindre segregering. Vi må utvikle et apparat for å fange opp ekstremisme så tidlig som mulig og hjelpe personer ut av ekstreme miljøer. De som utsettes for hat og vold må vernes og beskyttes, og disse handlingene må møtes med fordømmelse.

På kort sikt må alle former for rasisme møtes med kraftig reaksjon. Vi vil reagere kraftig på alle tegn på rasisme, enten det er på nett, i gatene, i arbeidslivet eller i institusjoner. Vi vil ta i bruk alle lovlige midler i møte med hverdagsrasisme. Den militante, organiserte og voldelige rasismen utnytter organisasjonsfriheten og demokratiske rettigheter for å bekjempe demokratiet. Deres agitasjon i det offentlige rom og deres eksistens utgjør en trussel mot det åpne demokratiet, og særlig minoriteters trygghet.

Den globale rasismen må møtes med internasjonal solidaritet og klassekamp, altså den felles interessen vanlige mennesker har på tvers av grensene for rettferdighet og frihet. Det innebærer blant annet at Norge må føre en solidarisk politikk som bidrar til utjevning til fordel for folkene i det globale sør.

Solidaritet

Prinsipper:

Ingen land eller folk skal oppleve utbytting, undertrykking eller nød. Alle skal ha et anstendig materielt velstandsnivå. Solidaritet er at mennesker og nasjoner i fellesskap beskytter hverandre og bidrar til å virkeliggjøre hverandres mål – det er en forutsetning for fred, rettferdighet og en verden i økologisk balanse.

Langsiktige mål og strategier:

Århundrer med rasistisk slaveri og kolonialisme har ført til at de rike, vestlige industrilandene har tatt en dominerende posisjon i verden gjennom vold og makt. Multinasjonale selskaper og rike land skor seg på å utnytte billige råvarer og arbeidskraft. Moderne imperialismen og utbytting preger fortsatt verdensøkonomien. Multinasjonale selskaper og nyliberal frihandel forsterker den økonomiske ulikheten mellom vestlige land og det globale sør. Konsekvensen er at arbeidere utnyttes og mange lever i slavelignende forhold.

Med tilbakegang i demokratisk utvikling og stort press på menneskerettigheter, blir styresett mer autoritære, med økende politisk, sosial og økonomisk undertrykking.

Den rike delen av verdens makt er bygd på fossil energi og naturinngrep. Dette har forårsaket en klima- og naturkrise som truer livsgrunnlaget vårt, og som rammer fattige land hardest. Konsekvensene er mer fattigdom, krig, sosial uro, flukt og ressurskonflikter. Allerede er mange titalls millioner mennesker på flukt i verden.

Det hviler et stort ansvar på Norge for å snu utviklingen, som et rikt vestlig land som har tjent stort på fossil utvinning. Norge må kutte klimagassutslipp mer og raskere enn de fleste andre land. Vi skal gå i front for å støtte finansiering av omstilling, klimatilpasning, tap og skade som følge av klimaendringer i andre land. Norge skal føre en human og solidarisk politikk overfor mennesker på flukt.

Løsningene på de to store utfordringene i vår tid – ulikhetskrisen og miljøkrisen – henger sammen og må også løses globalt. Hvis fattigere land skal klare å omstille seg, kutte utslipp og bygge velferd, må vi endre det økonomiske systemet, slik at disse landene ikke blir utnyttet.

Skal vi få en utvikling på folks og naturens premisser, må vi erstatte kapitalmaktas tvang med en solidarisk utviklingspolitikk. Globalt trenger vi en handels- og finanspolitikk som stanser utbytting og kapitalflukt, og som støtter opp om målene om mindre forskjeller, kutt i klimagassutslipp og økosystemer i balanse. Vi trenger en global klimapolitikk hvor de rike delene av verden tar sitt rettmessige og historiske hovedansvar. Vi trenger å gjøre det mulig for alle land å brødfø egen befolkning ved å ta vare på jorda og støtte en selvstendig matproduksjon. Vi trenger en human og solidarisk flyktningpolitikk, hvor antallet som skal få beskyttelse bestemmes av behovet, ikke av hvem som ses på som verdige. Vi trenger en samstemt utviklingspolitikk, hvor alle politikkområder sammen bidrar til politisk, sosial og økonomisk frigjøring.

Landenes selvstendighet må forsvares og sikres, samtidig som de globale utfordringer som går på tvers av landegrenser må løses gjennom sterke multilaterale organisasjoner. Den

globale kapitalismen må svekkes gjennom sterke folkebevegelser og internasjonal klassekamp – en internasjonal solidaritet nedenfra.

Fred og sikkerhet

Prinsipper:

Samfunnet skal være trygt for alle. Alle land har rett til selvstendighet, selvråderett og til å beskytte seg og hevde suverenitet, innenfor rammene av en internasjonal rettsorden. Målet med forsvars- og sikkerhetspolitikken er varig fred og trygghet.

Langsiktige mål og strategier:

Verden står overfor store sikkerhetsutfordringer. Store sosiale forskjeller og miljøkriser skaper ressursmangel, uro og konflikt.

Rivaliseringen mellom stormaktene fører til økt spenning og opprustning. Folkeretten utfordres og brytes ned, og faren for bruk av atomvåpen har økt. Autoritære krefter i verden er på frammarsj. Imperialismaktene destabiliserer andres land og økonomier i jakten på økt makt og profitt. Data- og bioteknologi ute av demokratisk kontroll utgjør en trussel for folk og samfunn. Totalberedskapen i møte med utfordringene er mangelfull.

Forsvar- og sikkerhetspolitikken utgangspunkt må derfor alltid være å fjerne de grunnleggende årsakene til spenninger og konflikt. Derfor ligger løsningene ofte på andre områder enn forsvars- og sikkerhetspolitikken. Dessverre preges verden i dag av en overdrevet tro på militærmakt som løsning på problemer. Det bidrar til opprustning, militære intervensjoner og eskalerende stormaktrivalisering. Dette undergraver en verdensorden der rett går foran makt, og svekker de institusjonene og avtalene som gjør oss og verden trygge.

Norge bør i stedet jobbe for gjensidig avmilitarisering og nedrustning, konfliktløsning og fredsarbeid. Krig er menneskefiendtlig og miljøskadelig. Solidaritet og internasjonalt samarbeid er grunnleggende for å demme opp for sikkerhetsutfordringene verden står ovenfor. Sosialisme på tvers av landegrenser er en del av vår fredsstrategi.

Vårt utgangspunkt er at konflikter fortrinnsvis skal bli løst med ikkevoldelige midler. Vi tar avstand fra all bruk av militærmakt som ikke er hjemlet i FN-pakten. Vi vil i samarbeid med fredsbevegelsen føre en aktiv fredspolitik i solidaritet med de som rammes hardest av krig.

I en verden preget av stormakters agenda og den sterkeste rett øker forskjellene, og mindre og fattigere land blir utnyttet. En mer rettferdig fordeling og en regelstyrt verden hvor folkeretten respekteres er avgjørende for fred og trygghet i verden. Verdens atomvåpenarsenaler utgjør en trussel mot hele sivilisasjonen og verdens økosystemer. Norge skal fordømme atomvåpen og andre masseødeleggelsesvåpen og gå foran i arbeidet for en atomvåpenfri verden.

Stormaktsinteresser skal ikke styre Norges handlinger. Dette innebærer ingen atomvåpen eller stasjonering av utenlandske styrker på norsk jord i fredstid, og en restriktiv politikk for salg og eksport av norske våpen.

Samtidig må Norge kunne forsvare våre demokratiske verdier og institusjoner. Vi trenger et territorialforsvar med tilstrekkelig evne til å hevde vår suverenitet. Vi ønsker ikke et profesjonalisert forsvar som fjerner seg fra befolkningen det skal beskytte. Et vernepliktbasert folkeforsvar gjør både samfunnet mer robust og sikrer at en større del av medlemmene i samfunnet kan delta i den åpne forsvars- og sikkerhetsdebatten.

Forsvarssamarbeid og sikkerhetsallianser med andre land kan inngås utfra felles geografiske, defensive forsvarsinteresser, basert på gjensidighet og felles sikkerhet. Vårt mål er at slike allianser skal ivareta forsvaret av landområder, og ikke brukes som instrument for stormaktsinteresser eller ha atomvåpen som del av sin strategi.

En del av totalberedskapen handler også om å beskytte innbyggerne mot terror og trusler. Da må vi, i tillegg til politiinnsats, forebygge utenforskap og polarisering gjennom inkludering i samfunnslivet og sikre små forskjeller i makt og rikdom.

Det er ikke mulig å fullt ut sikre seg mot trusler – risiko er noe vi må leve med – men med strukturelle grep kan vi begrense risikoen. En overdreven sikkerhetspolitikk er et samfunnsmonstre som kan gi ufrihet, politistat eller militarisering av samfunnet.

Klimaendringene har store konsekvenser i Norge, og krever en omfattende tilpasning for å trygge folk, lokalsamfunn, ressursgrunnlag og viktig infrastruktur. Den lokale beredskapen skal være tyngdepunktet i møtet med kriser. Norge bør være mest mulig selvforsynt med mat, energi og medisiner.

Sosialisme nedenfra

Prinsippprogrammet er det ideologiske grunnlaget for Sosialistisk Venstreparti. Her fastsettes våre ideer, visjoner og strategier som danner utgangspunktet for vårt arbeid lokalt og nasjonalt, i kommuner, fylker og på Stortinget.

Sentralt i våre prinsipper er at forandring ikke er noe som skal komme ovenfra, fra markedet, eller fra en elite eller et ekspertvelde. Demokratisk sosialisme bygger på ideen om at grunnleggende forandring må drives frem av oss selv, ikke på våre vegne. Dette gjør at våre prinsipper også skal forme måten vi jobber på som parti.

Sosialistisk Venstreparti er et verktøy for demokratisk endring av Norge og verden. For å oppnå grunnleggende samfunnsendringer arbeider SV både gjennom valg, folkevalgte organer og gjennom aktivisme og deltakelse i bevegelser. SV søker makt og samarbeider med andre partier for å oppnå fremgang for vårt prosjekt. Målet er politiske resultater, ikke posisjoner i seg selv.

Forandring må strømme nedenfra, både gjennom ideer og ved å etablere eksempler i praksis. Derfor begrenser ikke SVs standpunkter seg til hva som til enhver tid regnes som folkevalgte organers ansvarsområder. Derfor knytter SV de politiske hverdagskampene til hovedprosjektene om en sosialistisk og feministisk samfunnsordning. Derfor søker SV etter politiske krav og løsninger som peker utover dagens system og samfunnsorganisering, i retning sosialisme. Fellesskapsløsninger i hele det norske samfunn viser vei i praksis.

Vi anerkjenner at ikke alle bevegelser eller grupperinger som representerer minoritetsbefolkningen har like lett for å bryte lydmuren i samfunnsdebatten. Et demokratisk samfunn forutsetter også levende utenomparlamentariske bevegelser. Et sosialistisk samfunn formes gjennom folkelig deltakelse og politisk kamp. Kampen for sosialisme må innebære at vi kjemper for at klasseskiller fjernes og at godene deles. Mennesker som har innflytelse over egen hverdag og fremtid, er en styrke for samfunnet. Vanlige menneskers organisering og deltakelse har formet samfunnet til fordel for de mange, i konflikt med de rike og mektige.

SV står i tradisjonen til den demokratiske venstresiden, og vet at et rettferdig samfunn er mulig. Fordi folk forandrer verden!